

СЕКЦІЯ 9.
ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ ТА ПРИРОДОРЕСУРСНЕ
ПРАВО.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИКИ
УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ В КРАЇНАХ ЄС

Ващук А.Ф.
докторант Центрально-Європейського
університету в м. Скаліца (Словаччина)

Анотація: у доповіді аналізуються особливості інформаційного забезпечення та правового регулювання політики управління відходами у Європейському Союзі. Досліджуються основні принципи інтегративного системного підходу до поводження з відходами та ієрархія методів управління відходами. Наводиться класифікація інформаційного інструментарію у даній сфері.

Ключові слова: відходи, утилізація, мінімізація, управління відходами, екологія, інформаційне забезпечення

Abstract: present report deals with the specific features of information support and legal regulation of the waste management policy in the European Union. The basic principles of integrative system approach to the waste handling and the hierarchy of the waste management methods are studied. The information tools in this sphere are classified.

Key words: waste, recycling, minimization, waste management, ecology, information support

Однією з найбільш очевидних екологічних проблем сучасності є катастрофічне збільшення відходів та необхідність їх утилізації без заподіяння шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю населення Землі. Безперервне зростання матеріального виробництва, перманентне ускладнення виробничих процесів та продукції призвело за останні десятиліття не тільки до різкого зростання кількості відходів, але й до кардинальних змін їх складу – відходи стали більш різноманітними, токсичними та шкідливими.

Враховуючи масштабність та складність зазначеного явища, проблема утилізації та мінімізації відходів може бути вирішена тільки при використанні системного підходу. Необхідним є наявність інтегрованої системи та реалізація різноманітних аспектів – соціальних, економічних, управлінських, технічних, нормативно-правових та інформаційних. В цьому відношенні ефективним та корисним є досвід Європейського Союзу. Зауважимо, що політика управління відходами в країнах ЄС набула інтенсивного розвитку понад 40 років тому з метою гармонізації сфери поводження з відходами та запобігання неправильного розвитку технологій у виробництві. В рамках даної наукової доповіді буде проаналізовано одну з неодмінних складових європейської системи управління відходами – нормативно-правове та інформаційне забезпечення даного процесу та запропоновані шляхи його оптимізації.

Розв'язанню вищезазначених питань передували дослідження науковців Eva Chmielewská, Jozef Mind'aš, Jozef Kuruc, Ingo Bräuer, Naoko Tojo, Alexander Neubauer. Також заслуговують на увагу праці Dominic Hogg, Emma Watkins, Jenny Tröltzsc. Тим не менш, не зважаючи на значну увагу, що приділяється розв'язанню проблеми управління відходами в сучасному світі, ми не можемо констатувати, що вони є вирішеними. Таким чином, тема даного наукового дослідження є актуальною та має значне теоретичне значення.

Основою усіх європейських нормативних документів, спрямованих на регулювання поводження з відходами є певні принципи, головними з котрих є:

- поетапне впровадження концепції управління відходами у законодавчі акти країн ЄС;

- встановлення вимог до різних аспектів поводження з відходами з урахуванням цільових показників розвитку (цільовий показник ступеня вилучення вторинної сировини і переробки, кількості компостних фракцій, які направляються на поховання);

- делегування юридичної та фізичної відповідальності за управління відходами на різних владних рівнях – федеральному, суб'єкта федерації та муніципальному;

- встановлення чіткої ієрархії методів поводження з відходами.[1]

Фактично усі зазначені вище принципи знайшли своє закріплення у Рамковій директиві про відходи (75/442/ЄЕС) (Council Directive 75/442/ЄЕС of 15 July 1975). Директивою визначені 16 категорій відходів, на основі яких впроваджений єдиний Європейський каталог відходів European waste catalogue and hazardous waste list (рішення 2000/532/ЄВГ Commission Decision 2000/532/ЄС), що періодично переглядається й оновлюється. Також зазначена директива закріпила ієрархію методів поводження з відходами, яка сьогодні є компонентою усіх основних директив у даній галузі. Ієрархічний порядок методів полягає у наступному:

- перше місце посідає запобігання або мінімізація утворення відходів, що дозволяє економити на проведенні заходів з поводження з відходами;

- друге місце – повторне використання відходів без будь-яких істотних переробок (наприклад, вторинна тара);

- використання матеріального потенціалу відходів, використання вторинних матеріалів у якості сировини (наприклад, компостування)

- використання енергетичного потенціалу відходів (отримання енергії з відходів);

- розміщення/захоронення відходів. Зауважимо, що даний метод займає останню позицію у ієрархії методів та є найменш прийнятним. Обов'язковою умовою використання даного методу є безпечне розміщення відходів, які вже не підпадають під дію усіх вищенаведених методів, та їх попередня підготовка перед захороненням з метою зниження кількості та токсичності відходів.

Зменшення об'ємів виробництва відходів та усунення їх виробництва взагалі, шляхом удосконалення методів управління й розумного споживання

ресурсів, є одним із пріоритетів європейської політики в галузі навколишнього середовища. При цьому акцент Співтовариством робиться саме на переробці й утилізації, а не видаленні відходів. Це так званий принцип трьох R: Reduce (зменшення), Recycling (рециркуляція) та Recovery (утилізація). Такий підхід має за мету забезпечити права людини на сприятливе для життя та здоров'я навколишнє середовище. [2]

На основі Рамкової директиви, яка набула чинності у 1977р. було прийнято ряд нормативно-правових актів, які деталізують положення даної директиви, та, відповідно, встановлюють більш конкретні вимоги до поводження з відходами. В цілому відзначимо, що законодавство Співтовариства про відходи досить динамічне, періодично переглядається й адаптується, з огляду на технічний та економічний прогрес і розвиток Співтовариства. За предметом регулювання ці акти можна умовно поділити на три групи:

1) акти, які регулюють конкретні операції поводження з відходами. Це директиви, що встановлюють вимоги до діяльності та дозволів на діяльність із видалення відходів (в основному, спалювання чи захоронення). Основними нормативно-правовими актами цієї групи є Директива 1999/31/ЄС про захоронення відходів (Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste) і Директива 2000/76/ЄС про спалювання відходів (Directive 2000/76/EC of the European Parliament and of the Council on the incineration of waste);

2) акти, які регулюють поводження з окремими видами відходів. Зауважимо, що у практиці поводження з відходами в країнах ЄС принциповим є поділ відходів на небезпечні і безпечні. Основна відмінність між ними – ступінь шкідливого впливу на навколишнє середовище і необхідні технології переробки та утилізації. Всього Рамкова Директива визначає 40 видів небезпечних відходів та 14 критеріїв, за якими вони відносяться до класу небезпечних [3]. До цієї групи належать, в основному, директиви, що встановлюють вимоги до поводження з небезпечними відходами та їх окремими типами, а також з відпрацьованими мастилами, пакувальними матеріалами, батареями й акумуляторами (Директива 91/689/ЄЕС про небезпечні відходи (Council Directive 91/689/EEC of 12 December 1991 on hazardous waste); Директива 94/67/ЄС про спалювання небезпечних відходів (Council Directive 94/67/EC on the incineration of hazardous waste); Директива 75/439/ЄЕС про видалення відпрацьованих мастил (Directive 75/439/EEC - Disposal of waste oils); Директива 94/62/ЄС про пакування та відходи пакування (Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste); Директива 2006/66/ЄС про батареї й акумулятори, що містять певні небезпечні речовини (Directive 2006/66/EC of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators);

3) акти, що регулюють переміщення відходів. Насамперед, це регламенти, які встановлюють вимоги до транзиту, експорту й імпорту відходів у межах та за межі Співтовариства (Регламент Ради 259/93 про нагляд і контроль за переміщенням відходів у межах Європейського Співтовариства, ввезення в та

вивезення за його межі / Council Regulation (EEC) No 259/93 of 1 February 1993 on the supervision and control of shipments of waste within, into and out of the European Community).

Приймаючи до уваги усі вищезазначені нормативні документи Співтовариства у сфері поводження з відходами, країни-члени ЄС доопрацьовують національне законодавство з метою забезпечення та виконання вимог директив ЄС. Наприклад, відповідно до Директиви про відходи 75/442/ЕЕС члени ЄС зобов'язані гарантувати припинення несанкціонованого розміщення відходів та проводити санкціоноване розміщення найбільш небезпечними методами. Таким чином, країна зобов'язана мати мережу об'єктів з переробки та розміщення відходів, орган управління, що відповідає за поводження з відходами, проводити аналіз ситуації у сфері управління відходами і т.ін. Органи муніципальної влади країн-членів ЄС розробляють детальні плани з управління відходами відповідно до директив ЄС та національного законодавства.

Інформаційна складова інтегративної системи управління доходів ЄС крім нормативних включає також і програмні документи, т.зв. програми дій (Action Programmes), які мають рамковий характер та визначають цілі для країн-членів ЄС на певний період, як правило від 3-х до 5-ти років або довгострокову перспективу – до 10-ти років. Прикладом такої реалізованої програми є Шоста екологічна програма дій, прийнята 22 липня 2002р. рішенням Європейського парламенту та Європейської Ради № 1600/2002/EC (Decision No 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 22 July 2002 laying down the Sixth Community Environment Action Programme). Програма визначала основні цілі та завдання діяльності країн-членів ЄС у сфері охорони навколишнього середовища на 10 років (2002-2012pp.). Було встановлено чотири пріоритетних напрямку: зміна клімату; природа і біорізноманіття; здоров'я та якість життя; природні ресурси і відходи. Прикладами національних програм є: програма Данського уряду «Відходи 21»; національний план Іспанії з муніципальних відходів на період 2000-2006 pp.; Програма поводження з відходами Словацької республіки на 2011-2015pp. Зауважимо, що більшість країн-членів ЄС прийняли нормативні акти, що регулюють порядок захоронення окремих видів відходів на полігонах.[5]

Ще одним програмним документом ЄС у цій сфері є Стратегія управління відходами ЄС від 14 листопада 1996р. Стратегія визначила основні дефініції, що використовуються у практиці поводження з відходами, та основні напрямки роботи у цій галузі для країн-членів ЄС.

Інформаційне забезпечення управлінням відходами реалізовується також і за допомогою комюніке (Communication), які регулярно видає Європейська комісія. Призначення комюніке – узагальнення положень директив, представлення плану порядку їх застосування та очікуванні результати. Такі комюніке є програмними документами та визначають різні напрямки національної політики країн-членів ЄС. У сфері поводження з відходами Європейська комісія (ЄК) випустила ряд повідомлень: комюніке ЄК «До тематичної стратегії щодо запобігання та переробці відходів" від 27 травня 2003

року, повідомлення Комісії "Огляд стратегії управління відходами в Європейському співтоваристві" від 30 липня 1997 року та ін.

Таким чином, ми прийшли до наступних висновків:

– впровадження доцільності тих чи інших технологій поводження з відходами визначається на основі вибору найкращих з точки зору екології та економічно доцільних технологій з урахуванням як економічних, так і соціальних аспектів;

– запорукою ефективності даного процесу в ЄС є інтегрований системний підхід до управління відходами та реалізація принципу стійкого розвитку у сфері поводження з відходами, який передбачає перманентне зниження кількості відходів, вторинне використання відходів та їх знешкодження безпечними засобами, які не призводять до деградації навколишнього середовища;

– обов'язковою умовою системного підходу ЄС є належне нормативно-правове та інформаційне забезпечення процесу управління відходами;

– основним інформаційним інструментарієм регулювання питань поводження з відходами є зазначені вище директиви, комюніке, програми та стратегії ЄС, положення котрих імплементуються у національне законодавство країн-членів ЄС;

– при складанні міжнародних і національних планів та стратегій поводження з відходами законодавство ЄС керується т.зв. ієрархією відходів, представленою у Рамковій директиві по відходам. Розвиток спеціальних технологій переробки та утилізації відходів дозволив розширити і конкретизувати цю ієрархію.

*Науковий керівник: проректор з наукової роботи
Центрально-Європейського університету в м. Скаліца,
проф. Йозеф Міндяш.*

Список використаної літератури:

1. Система управления отходами в странах ЕС [Електронний ресурс] / А.А. Тедеев. – 2011. – Режим доступу: <http://waste-nn.ru/sistema-upravleniya-othodami-v-stranah-es/>

2. Цатурян М. Європейське ставлення до сміття [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/jevropejska-klasifikacija-vdkhodv-31267>

3. Friege H., Oberdörfer M., Günther M.: Optimising waste from electric and electronic equipment collection systems: A comparison of approaches in European countries, Waste Manag Res March 2015 33: pp. 223-231

4. Chmielewska, E.: New Generation or Perspective Ecofriendly Adsorbents for Future Emergency Water Purification, Research Journal for Chemistry and Environment, Vol.18 (12) 2014, pp. 91-96.

5. Eisted R., Christensen T. Environmental assessment of waste management in Greenland: current practice and potential future developments, Waste Management Research 2013 31: pp.502-509.